

Zitierhinweis

Bůžek, Václav: Rezension über: Stephan Karl Sander-Faes, Europas habsburgisches Jahrhundert 1450–1550, Darmstadt: wbg Academic, 2018, in: Český časopis historický, 2021, 1, S. 203-205, <https://recensio-stag.lorax.syslab.com/r/8ba5575c81504f32bb8bfb0421042ee4>

český časopis historický

copyright

Dieser Beitrag kann vom Nutzer zu eigenen nicht-kommerziellen Zwecken heruntergeladen und/oder ausgedruckt werden. Darüber hinausgehende Nutzungen sind ohne weitere Genehmigung der Rechteinhaber nur im Rahmen der gesetzlichen Schrankenbestimmungen (§§ 44a-63a UrhG) zulässig.

couzský dvůr 16. století, jehož reprezentantkou byla královna. Ta udávala tón v případě módních trendů a představovala tak dvůr v jeho velkoleposti a kráse. Příspěvek K. O. Frieling sleduje dvorské svatební obřady v německé jazykové oblasti. Vedle tradičních symbolických rolí, jak tomu bývalo u přechodových rituálů tohoto typu, se zde setkáváme se zdůrazněním mezinárodně politických souvislostí oděvu. Nevěsta během obřadu odkládala šat své rodné země a přijímala šat země svého nastávajícího manžela. Podobný motiv vidíme i v textu Laury Oliván Santaliestry: Marie Anna Habsburská upustila od nošení šatů, spojených se zvyklostmi ve Vídni, a přejala oděvní zvyklosti Madridu, kam byla provdána. Tím se v jejím oblékání objevilo něco tak typického pro španělskou módu jako krinolína.

Další tři texty se primárně věnují šperkům. Ty mohou či nemusí být integrální součástí oděvu, mají ve srovnání s šaty ještě specifitější funkce: slouží jako dary, vizuální odkazy k druhým osobám a předměty s vysokou materiální a vzpomínkovou hodnotou. Problematiku spojenou s dary osvětluje Susan Vincent na propracované politice darů, s níž Alžběta I. dary rozdávala i sama dostávala. Dary sloužily jako důkaz hlubšího spojení mezi obdarovaným a darujícím. Rolí šperku jako vizuálního odkazu popisuje příspěvek Jemmy Field, věnovaný Anně Dánské. Ta nosila šperky s iniciálami matky a bratra, aby tím jasně dávala najevo své výsadní postavení. Lisa Mansfield pojednává o poslední zmíněné charakteristice šperku, tj. o předmětu trvalé vzpomínkové a materiální hodnoty. Na pozadí životního příběhu Eleonory Habsburské autorka ukazuje, jak právě šperky měly přednostně symbolizovat hodnotu a pevnost pouta mezi matkou a dcerou.

Zvláštní oddíl tvoří příspěvek Juliet Claxton a Elisabeth Welch. Autorky se zaměřily na ženy, obchodující módními oděvy, látkami a doplňky do domácnosti v době Karla II. Stuarta. Vykreslily obchodní řetězec a vazby, díky kterým se bohaté zákaznice mohly dostat k žádaným módním produktům, a ukázaly, jak obchodnice nezanedbatelným způsobem ovlivňovaly vkus a poptávku svých zákaznic.

V dalších souvislostech vylíčil důležitou roli oděvu Robert I. Lublin, který se věnoval inscenování Shakespearových historických her. Prostřednictvím kostýmu se z neurozeného herce stal nejen vysoce postavený muž, ale síla kostýmu ho v očích diváka mohla proměnit i v urozenou ženu, která tehdy byla na jevišti ztvárňována mužskými herci. Šlo také o nemalé finanční prostředky, které se vydávaly za kostýmy. Dle dobových dokladů byla cena kostýmů vyšší než částka, která byla vyplácena autorovi hry za její uvádění na jevišti.

Význam publikace spatřuji nejen v tom, že ukazuje módu jako veřejnou záležitost, ale že velmi konkrétně ukazuje módu jako prostor, v němž se v rámci dobových možností mohly přednostně politicky realizovat vysoce postavené ženy. Publikace bude přínosem pro badatelky a badatele na poli historie, dějin umění i genderových disciplín.

Linda Muchová

Stephan SANDER-FAES
Europas habsburgisches Jahrhundert
1450–1550

Darmstadt, Academic 2018, 160 s.,
ISBN 978-3-534-27058-3.

Útlá kniha rakouského historika Stephana Sander-Faese vyšla v ediční řadě *Geschichte*

kompakt, která slouží především studijním účelům. Tomu odpovídá její koncepce a faktograficky pojatý styl přehledného výkladu, jehož hlavní poslání rozhodně nepřekračuje didaktickou rovinu. Jednoduchá kompozice práce o vzestupu Habsburků v evropských dějinách mezi léty 1450 až 1550 je uspořádána chronologicky a rozdělena do sedmi kratších tematických celků. V pojetí knihy nejsou vzácné návraty ke zvoleným tématům a hojně opakování již uvedených faktů (například na s. 76 a 109 výklad událostí spjatých se Sacco di Roma roku 1527).

Po velmi stručných demografických, sociálních, hospodářských a politických charakteristikách Evropy okolo roku 1500 sledoval autor mocenský vzestup Habsburků po válkách o burgundské dědictví a vylíčil jejich cestu k převzetí moci ve Španělsku. Přestože věnoval zaslouženou pozornost Maxmiliánovi I., soustředil se pouze na politické kroky císaře a stranou zájmu ponechal mimořádný kulturní rozměr jeho doby. Rozkvětu rytířské kultury na jeho dvoře v Innsbrucku se věnoval pouze okrajově (s. 58). Obdobně pojal výklad o vládě Karla V. ve Španělsku a Římsko-německé říši, jehož osu tvořilo stručné popsání průběhu francouzských a španělských vpádů na Apeninský poloostrov v první třetině 16. století, které doplnil vcelku vyváženým pohledem na kořeny reformací a jejich věroučnou podstatu. Autorovi se podařilo v hutné zkratce vystihnout projevy náboženského rozkolu v Římsko-německé říši a objasnit význam hlavních mezníků na cestě k vyhlášení augšpurského náboženského míru. Stranou Sander-Faesova výkladu nezůstaly vojenské výpravy Karla V. proti osmanským Turkům ve Středomoří, na pobřeží severní Afriky a rozšiřování jeho křesťanského im-

péria do zámoří. Ani v těchto kapitolách však autor nepřekročil standardní rámec událostí politických dějin, ačkoli koncepce celé ediční řady vyžadovala pravý opak (s. 7). Země Koruny české se dostaly do autorova zorného úhlu spíše okrajově. Více pozornosti věnoval pouze charakteru husitské revoluce v souvislosti s hledáním kořenů evropských reformací. Častěji se vracel k důsledkům bitvy u Moháče, když se pokoušel aspoň ve zkratce popsat cestu Ferdinanda I. na uprázdňený český trůn. Prvním stavovským odbojem let 1546 a 1547 se zabíral pouze v několika obecných větách. Sander-Faesův krajně zjednodušený výklad o České konfesi a jeho nepochopení věroučné podstaty Jednoty bratrské naznačily, že se autor nedokázal vypořádat se složitou náboženskou situací v českých zemích (s. 135-136). Ještě hůře dopadlo v této práci Království uherské, o jehož dramatických osudech v první polovině 16. století napsal autor pouze několik řádek, navíc vytržených z dějinného kontextu.

Didaktickou předností Sander-Faesova učebního textu jsou časové osy v záhlaví jednotlivých tematických celků, výklady zásadních politických událostí i pojmů ve zvláštních rámečcích a stručné odkazy na odbornou literaturu psanou německy a anglicky. Zvolený záběr nepřekonala ani závěrečná výběrová bibliografie, v níž kromě jiných postrádám práce ve světových jazycích napsané českými a maďarskými historiky, kteří se věnují vládě Habsburků ve střední Evropě. Hutností a sevřeností málo čtivého textu, přesyceného faktografií z politických dějin, připomíná Sander-Faesova kniha spíše encyklopedickou příručku než ohlášenou učebnici vhodnou pro učitele a studenty historie, podněcující kladení nových otázek (s. 7). Za její hlavní nedostatek však

považují naprostou absenci kulturních a částečně také hospodářských souvislostí výkladu dějin habsburské dynastie v Evropě na rozhraní středověku a novověku.

Václav Bůžek

Dorota GREGOROWICZ

Tiara w grze o koronę. Stolica Apostolska wobec wolnych elekcji w Rzeczypospolitej Obojga Narodów w drugiej połowie XVI wieku

Kraków, Polska akademia umiejętności
2019, 496 s., ISBN 978-83-7676-318-7.

16. století znamenalo pro papežství jedno z klíčových etap jeho dějinného vývoje. Papežové dokázali překročit úzké zájmy regionálních italských vládců, po tridentském koncilu se chopili koordinace jimi nastaveného procesu a zahájili éru skutečně globalizované církve. Odrazem této změny bylo i zvýšení kuriálního vlivu v oblasti mezinárodních vztahů. Stála za ním nejen novým způsobem pojmávaná snaha o posílení významu papežského primátu, ale též realizace role papežů coby *padre commune* všech křesťanských (katolických) vládců. Velmi účinným nástrojem v oblasti zahraničních vztahů, který získal svoji funkci též v prosazování reformy církve a protireformačních snah, se staly nunciatury, tedy stálá diplomatická zastoupení papežského stolce.

Ve výzkumu papežské nunciatury u dvora polských králů, která patřila rokem vzniku (1519) k těm nejstarším, resp. obecně v poznávání vzájemných vztahů mezi Polskem a Apoštolským Stolicem v raném novověku, má tamní historická věda bohatou tradici, sahající až do 19. století. Na rozdíl od nás ovšem tento výzkum pokračoval nepřerušene i v době komunismu. Velký vliv na to

měla na komunistickém státu nezávislá podpora, poskytovaná soukromou nadací aristokratické rodiny Lanckorońských sídlící ve Švýcarsku. Díky tomu vznikla v poválečném období mimo jiné celá řada zajímavých edic, zpřístupňujících důležité, Polska se týkající prameny nejen z vatikánských archivů.

Na výsledky polských historiků druhé poloviny 20. století, zabývajících se církevními dějinami své země ve vztahu k papežství, jako byli například Henryk Damian Wojtyśka či Wojciech Tygielski, navázala nedávno rozsáhlou monografií Dorota Gregorowicz. Jedná se o polskou verzi její italské disertace obhájené na Università degli Studi del Piemonte Orientale. Autorka v pěti kapitolách detailně rozebírá trojí interregnum v polském království v letech 1572–1589. To se stalo vítanou příležitostí nejen pro jednotlivé evropské panovnické rody k prosazení některého ze svých členů na uvolněný královský trůn, ale též pro papežský stolec. Pontifikové tohoto období viděli v obsazení vhodným, tedy katolickým kandidátem možnost posílit své zájmy v tomto rozsáhlém a důležitém regionu. Nešlo jim přitom jen o intenzifikaci protireformační a církevně reformní činnosti v Polsku, ale též o získání případně lepší vazby vůči carskému Rusku, které představovalo lákavé misijní území. Hlavním důvodem kuriálních intervencí do voleb v polském soustátí ovšem bylo vnímání této země jako klíčového a mocného partnera v zápase s „hlavním nepřitelem křesťanstva“, Osmanskou říší.

Autorka vycházela z precizní analýzy zvláště nunciaturní korespondence stálých papežských diplomatů i mimořádných legátů *a latere* v Polsku. Konstatovala, že dodržování předpokládané papežské neutrality, vyplývající z tradiční role papežů coby